छट्ठो पाठो ।

एवं रम्मो हि अस्समो ।

खालील निसर्ग-वर्णनपर गाथा वेस्सन्तर-जातकातून (जातक क्र. ५४७) काही आवश्यक ते फेरफार करून घेण्यात आल्या आहेत. गन्धमादन पर्वत म्हणजे अनोतत्त (शीतल) सरोवराभोवती असणाऱ्या सात पर्वतरांगांपैकी एक सृष्टिसौंदर्याने नटलेली पर्वतांची रांग. तेथील पुष्पसुगंधाने सर्वांना आनंद होतो म्हणून त्यास 'गन्धमादन' हे नाव पडले. 'गन्धेन मदकरो पब्बतो'। तेथील मेघसमान वाटणाऱ्या निळसर वनराई, आंबा, कवठ, फणस, जांभुळ, बेहडा इत्यादी विविध वृक्ष, कोकिळांचे मधुर संगीत, खजुरांच्या माळांनी लगडलेली खजुराची झाडे, सरोवरातील विविध रंगांची कमळे ह्या सर्वांमुळे गन्धमादनाचा परिसर फारच बहारीचा झाला होता. ह्याच रम्य परिसरात दानवीर राजा वेस्सन्तर अरण्यवासात आपल्या कुटुंबासोबत राहत होता.

एस सो विस्सुतो कन्तो पब्बतो गन्धमादनो ।
यत्थ आपो च रुक्खा च सकुणा च मनोरमा ॥

एते नीला पतिट्ठन्ति, नाना फलधरा दुमा ।
उग्गता अब्भकूटा' व नीला अञ्जनपब्बता ॥

अम्बा कपित्था पनसा साला जम्बु विभीतका ।
सम्पवेधन्ति वातेन सकिं पीता व माणवा ॥

अव्हयन्तेव गच्छन्तं, साखापत्तसमीरिता ।
रमयन्ते ' व आगन्तं, मोदयन्ति निवासिनं ॥

दुमानं पन साखासु गन्धब्बं पि सुणाथ तं ।
कूजन्ति कोकिला तत्थ सम्पतन्ति दुमा दुमं ॥

अञ्ञेत्थ पुप्फिता अम्ब, अञ्ञे तिट्ठन्ति दोविला ।
अञ्ञे आमा च पक्का च भिन्नवण्णा तदभयं ॥

परिभोगेहि रुक्खेहि वनं तं रतिवड्ढनं ।
देवानमिव आवासो सोभति नन्दनूपमं ॥

माला' व गन्थिता ठन्ति खज्जुरीनं ब्रह्मवने ।
नभं ताराचितं येव वनं तं पटिभाति मे ।
नानावण्णेहि फुल्लेहि पुप्फेहि रुचिरं बहु ॥

तत्थे' व पुन पोक्खरणी, भूमिभागे मनोरमे ।
पदुमुप्पलसञ्छन्ना, देवानमिव नन्दने ॥

तीणि उप्पलजातानि तस्मिं सरसि पस्सथ ।
नीलानेकानि सेतानि अथो लोहितकानि च ॥

अत्थेत्थ वाता वायन्ति दक्खिणा अथ पच्छिमा ।
पदुमानं च रेणूहि ओकिण्णो होति अस्समो ॥

अथेत्थ सकुणा सन्ति, नानावण्णा मनोहरा ।
मोदन्ति सह भरियाहि, अञ्ञमञ्ञं पकूजिनो ।

दहरा चेव वुड्ढा च रुक्खा तत्थ सुपुप्फिता ।
अस्समं उभतो ठन्ति, अग्यागारं समन्ततो ॥

यानि कानि च पुप्फानि वण्णवन्तानि नन्दने ।
सब्बानि तत्थ विञ्जन्ति, एवं रम्मो हि अस्समो ॥

(वेस्सन्तर जातक - आवश्यक फेरफार करून)

सद्दत्थ (शब्दार्थ)

विस्सुत (वि.) - प्रसिद्ध
कन्त (वि.) - सुंदर
उग्गत (वि.) - वर आलेला
अञ्जनपब्बत (पुं.) - काजळाचा डोंगर
दुम (पुं.) - झाड
अब्भकूट (पुं.) - ढगाची कड, ढगाचे निमुळते टोक
साल (पुं.) - साल
सं+प+वेध (सम्पवेधाति) - हेलकावे खाणे, डोलणे
पीत (वि.) - प्यालेला
प+ठा (पतिट्ठति) - उभे राहणे
पब्बत (पुं.) - डोंगरांची रांग
आपो (स्त्री.) - पाणी
सकुण (पुं.) - पक्षी
कपित्थ (पुं.) - कवठ
पनस (पुं.) - फणस
विभीतक (पुं.) - बेहडा
सकिं (वि.) - पहिल्याप्रथम, एकवार
व्हे (व्हेति-व्हयति) - हाक मारणे

अव्हयन्त (वि.) - हाक मारणारा (आ+व्हे धातूपासून)
साखापत्तसमीरित (वि.) - ज्याच्या शाखा व पाने जोराने हलविली जात आहे असा
गन्धब्ब (नपुं.) - गायन, गाण्याचा आवाज
पुप्फित (वि.) - मोहोर आलेला, फुललेला
पक्क (वि.) - पिकलेला, पूर्ण वाढ झालेला
परिभोग (वि.) - उपभोगक्षम, उपयुक्त
ब्रहा (वि.) - मोठी
पटि+भा-(पटिभाति) - वाटणे, सुचणे
पदुम (नपुं.) - रक्तकमळ
सञ्छन्न (वि.) - झाकून गेलेला
ओकिण्ण (वि.) - भरलेला
अग्यागार (नपुं.) - अग्निशाळा
खज्जुरी (स्त्री.) - खजुरी
गच्छन्त (वि.) - जाणारा, वाटसरू, पांथस्थ
रमयन्त (वि.) - आनंदित करणारा
आ+गन्तु (पुं.) - येणारा, जवळ येणारा
सं+पत-संपतति - उडणे, संचार करणे
दोविल (वि.) - नुकतीच पालवी फुटलेला
भिन्नवण्ण (पुं.) - वेगळ्या रंगाचा
रति (स्त्री.) - आनंद
ताराचित (वि.) - तारकांनी गजबललेले, भरलेले
पोक्खरणी (स्त्री.) - कमळाचे तळे
उप्पल (नपुं.) - नीलकमळ
वा (वायति) - वाहणे
पकूजी (वि.) - साद घालणारा
गन्थित (वि.) - गाठवलेला, गुंफलेला

अभ्यास

१. खालील प्रश्नांची मराठीमध्ये उत्तरे लिहा.

(१) वेस्सन्तराचे निवासस्थान कुठे होते ?

(२) गंधमादन पर्वत कसा दिसत होता ?

(३) गंधमादन पर्वतावर असलेल्या फुलांची व फळांची नावे लिहा.

टिपणे

- निसर्गसौंदर्याची ओळख करून देणे.
- परिसरातील निसर्गसौंदर्याचे निरीक्षण करून त्याचे वर्णन करावे.

★★★